

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

THE UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC
FACULTY OF MEDICAL SCIENCES

ПУФЕРИ

Пуфери

- Пуфери (пуферске смеше или регулатори pH) представљају такве системе који су способни да се одупиру промени pH у растворима.
- Пуфери или пуферске смеше се састоје од слабе киселине и њене коњуговане базе или од слабе базе и њене коњуговане киселине.
- Ацетатни пуферски систем (CH_3COOH , CH_3COONa); амонијачни (NH_3 , NH_4Cl); карбонатни (NaHCO_3 , Na_2CO_3) и фосфатни (NaH_2PO_4 и Na_2HPO_4 или Na_2HPO_4 и Na_3PO_4).

ПУФЕРИ

Израчунавање рН

$$K_a = \frac{[H_3O^+][A^-]}{[HA]}$$

$$[H_3O^+] = K_a \cdot \frac{[HA]}{[A^-]} = K_a \cdot \frac{[кис.]}{[коњ. база]} = K_a \cdot \frac{c(кис)}{c(соли)}$$

$$[HA] = c(кис)$$

$$[A^-] = [коњ. базе] = c(соли)$$

ПУФЕРИ

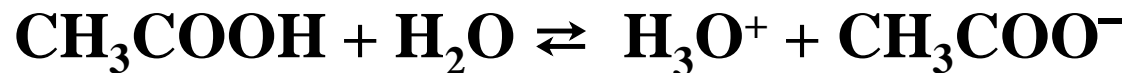
Израчунавање рН

$$pH = pK_a + \log \frac{c(\text{коњ.база})}{c(\text{кис})}$$

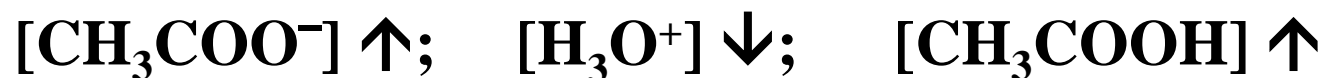
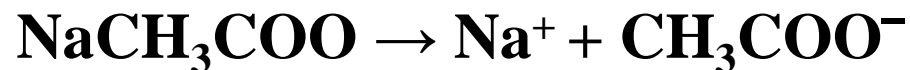
Henderson – Haselbakh-ова једначина

$$\left[H_3O^+ \right] = K_a \cdot \frac{c(\text{кис})}{c(\text{коњ.базе})} = K_a \cdot \frac{\frac{n(\text{кис})}{V(\text{пуф})}}{\frac{n(\text{коњ.базе})}{V(\text{пуф})}} = K_a \cdot \frac{n(\text{кис})}{n(\text{коњ.базе})}$$

n – апсолутни број молова

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{CH}_3\text{COO}^-]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]} = 1,75 \cdot 10^{-5}$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = K_a \frac{[\text{CH}_3\text{COOH}]}{[\text{CH}_3\text{COO}^-]}$$

$$[\text{CH}_3\text{COO}^-] = c(\text{соли})$$

$$[\text{CH}_3\text{COOH}] = c(\text{кис})$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = K_a \frac{c(\text{кис})}{c(\text{соли})}$$

PUFERI

$$K_b = \frac{[BH^+][OH^-]}{[B]}$$

$$pOH = pK_b + \log \frac{[BH^+]}{[B]}$$

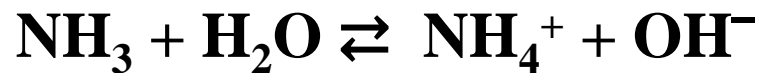
$$[OH^-] = K_b \cdot \frac{[B]}{[BH^+]}$$

$$[BH^+] = c(\text{соли}); \quad [B] = c(\text{базе})$$

$$pOH = pK_b + \log \frac{c(\text{конь.кис.})}{c(\text{базе})}$$

$$pOH = pK_b + \log \frac{c(\text{соли})}{c(\text{базе})}$$

$$K_b = \frac{[\text{NH}_4^+][\text{OH}^-]}{[\text{NH}_3]}$$

$$[\text{OH}^-] = K_b \frac{[\text{NH}_3]}{[\text{NH}_4^+]}$$

$$[\text{NH}_3] = c(\text{базе})$$

$$[\text{NH}_4^+] = c(\text{соли})$$

$$[\text{OH}^-] = K_b \frac{c(\text{базе})}{c(\text{соли})}$$

Капацитет пуфера

$$\beta = \pm \frac{dC}{dpH}$$

β – пуферски капацитет

dC - број мола базе или киселине, додатих у 1 dm³ раствора пуфера

(+) додавање базе пуферу (pH расте)

(-) додавање киселине пуферу (pH опада)

Величина пуферског капацитета се обично изражава бројем мол-а базе или киселине који је потребно додати у 1 dm³ раствора пуфера, да би му се pH вредност променила за 1.

Биолошки значајни пуфери

- *фосфатни, хидрогенкарбонатни, амонијачни пуфери*
- *протеински комплекси*

1. *Фосфатни пуфер ($\text{H}_2\text{PO}_4^- / \text{HPO}_4^{2-}$),
главни пуфер интрацелуларне течности*

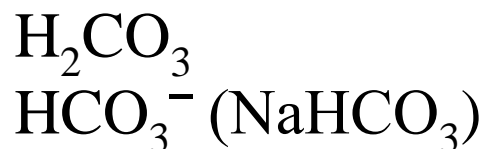
$\text{H}_2\text{PO}_4^- / \text{HPO}_4^{2-}$ *коњуговани кисело-базни пар*

кис. / коњ.база

Биолошки значајни пуфери

2. Хидрогенкарбонатни (бикарбонатни) пуфер,

$\text{H}_2\text{CO}_3/\text{HCO}_3^-$, главни пуферни систем крви

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

THE UNIVERSITY OF KRAGUJEVAC
FACULTY OF MEDICAL SCIENCES

ПРОИЗВОД РАСТВОРЉИВОСТИ

Подела супстанци на основу растворљивости

Растворљиве

$c > 0,1 \text{ mol/L}$

Слабо растворљиве
("нерастворљиве")

$c < 0,01 \text{ mol/L}$

Постоји и следећа подела:

- растворљиве
- слабо растворљиве
- веома слабо растворљиве

Квантитативно изражавање растворљивости супстанци

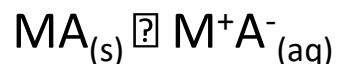
mol/L, g/L, mg/L, mg/ml, g/100 g растварача, . . .

Слабо растворљива јонска једињења:

→ константа производа растворљивости **K_{sp}**

Производ растворљивости

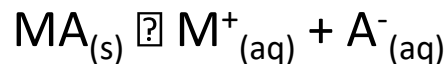
- Јонска једињења потпуно дисосују у воденим растворима.
- Замислимо засићен раствор неког јонског једињења у води.
  - У засићеном раствору постоји динамичка равнотежа између чврсте фазе и раствореног дела соли

- Јонски молекул не постоји у раствору, он потпуно дисосује на катјон и анјон

- У засићеном раствору јонског једињења успоставља се равнотежа између чврсте фазе и позитивних и негативних јона.

$$\mathbf{K^a} = \frac{\mathbf{a_{M^+} a_{A^-}}}{\mathbf{a_{MA(s)}}} \quad \text{za} \quad \mathbf{a_{MA(s)}} = \mathbf{1} \quad \longrightarrow \quad \mathbf{K^a_{sp}} = \mathbf{a_{M^+} a_{A^-}}$$

Производ растворљивости

$$K^a_{sp} = a_{M^+} a_{A^-} = f_{M^+} c_{M^+} \cdot f_{A^-} c_{A^-} = c_{M^+} c_{A^-} \cdot f_{M^+} f_{A^-} = K^c_{sp} \cdot f_{M^+} f_{A^-}$$

└─ Термодинамички производ растворљивости

$$K^c_{sp} = c_{M^+} c_{A^-}$$

$$K_{sp} = [M^+][A^-]$$

$$K_{sp} \text{ ili } P_{MA}$$

└─ Стехиометријски производ растворљивости

└─ Производ растворљивости

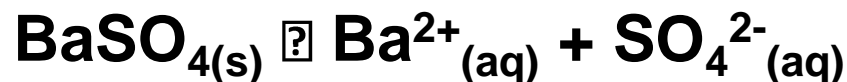

❖ $K_{sp} = [M^+][A^-] = [Ag^+][Cl^-] = 1.8 \cdot 10^{-10}$

❖ $pK_{sp} = 9.74$

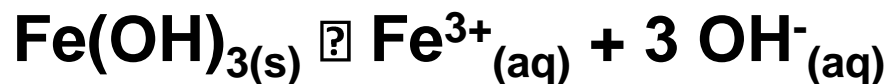
Производ растворљивости

Пример: **BaSO₄:**

$$K_{sp}(\text{BaSO}_4) = [\text{Ba}^{2+}] [\text{SO}_4^{2-}]$$

Пример: **Fe(OH)₃:**

$$K_{sp}(\text{Fe(OH)}_3) = [\text{Fe}^{3+}] [\text{OH}^{-}]^3$$

Употреба K_{sp}

- Израчунавање растворљивости јонских једињења
- Поређење растворљивости јонских једињења
- Израчунавање концентрације једног, ако је позната концентрација другог јона неког јонског једињења, у засићеном раствору
- Услови таложења, израчунавање минималне концентрације јона потребних за таложење неког јонског једињења

Растворљивост

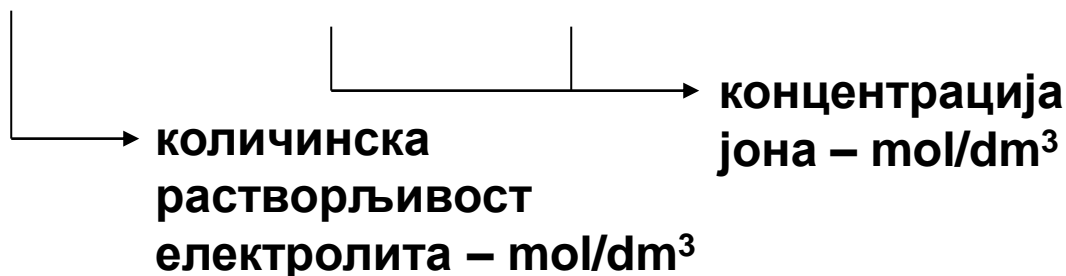

S

$x S$

$y S$

$$P_{M_x A_y} = c^x_M \cdot c^y_A$$

$$[M] = x \cdot S \quad S = [M]/x$$

$$[A] = y \cdot S \quad S = [A]/y$$

$$P_{M_x A_y} = [M]^x \cdot [A]^y = (xS)^x \cdot (yS)^y$$

$$S = \sqrt[x+y]{\frac{P_{M_x A_y}}{x^x y^y}}$$

Растворљивост

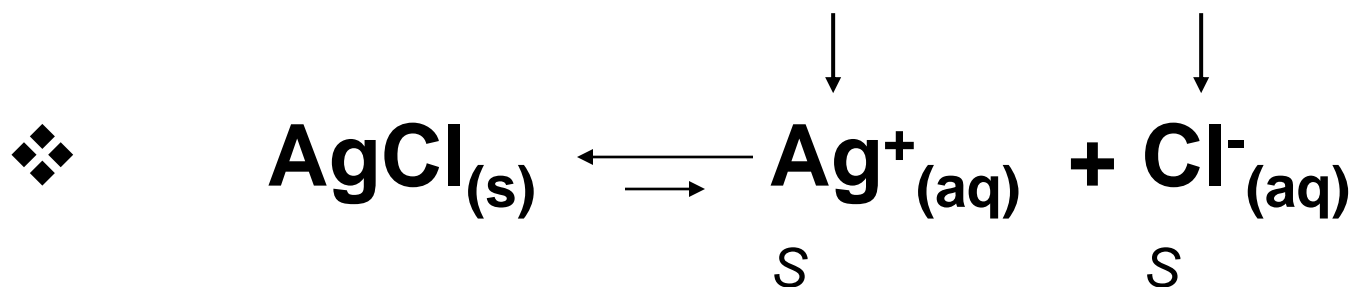
❖ K_{sp} зависи од температуре!

Растворљивост јонског једињења зависи од:

- Присуства заједничког јона
- Концентрације страног електролита(сони ефекат)
- pH
- Грађења комплекса

Растворљивост

Присуство заједничког јона

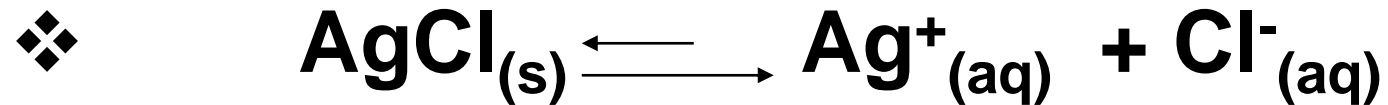

$$K_{sp} = [\text{Ag}^+][\text{Cl}^-] = S \cdot S = S^2 = 1.8 \cdot 10^{-10}$$

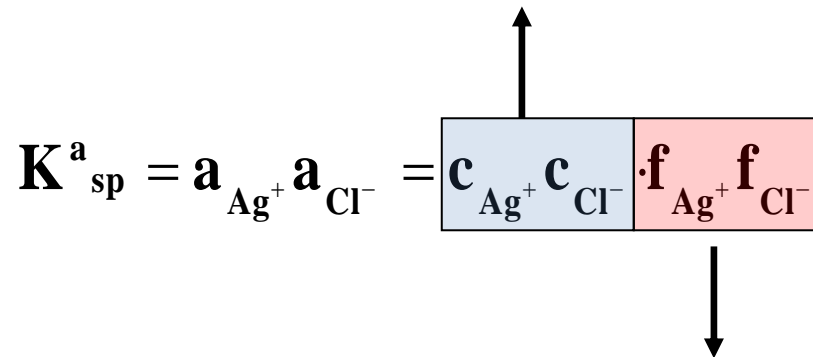
$$\diamond \quad S = \sqrt{K_{sp}} = \sqrt{1.8 \cdot 10^{-10}} = 1.34 \cdot 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$$

Растворљивост

Сони ефекат

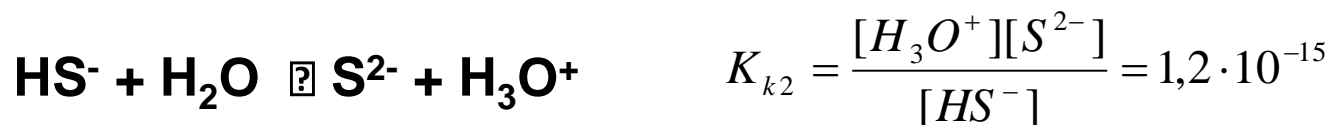

за 0.1 M NaNO₃ $I = 0.1$ $f = 0.76$

$$K^a_{sp} = a_{\text{Ag}^+} a_{\text{Cl}^-} = \boxed{c_{\text{Ag}^+} c_{\text{Cl}^-} \cdot f_{\text{Ag}^+} f_{\text{Cl}^-}}$$

Растворљивост тешко растворног електролита већа је у раствору електролита који **нема** заједнички јон са талогом него у чистој води.

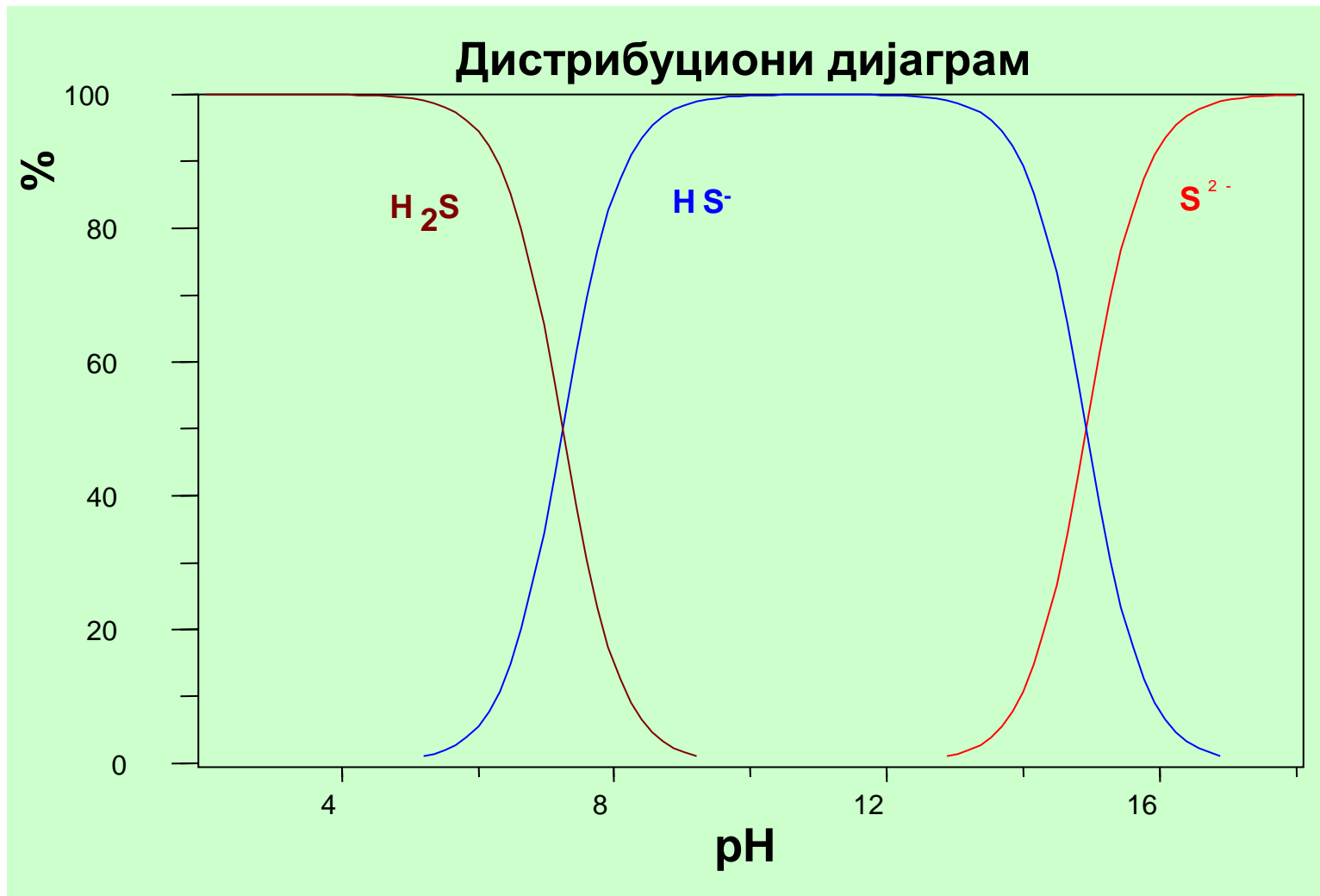
Утицај рН, Таложење сулфида

$$C = [\text{S}^{2-}] + [\text{HS}^-] + [\text{H}_2\text{S}] \quad C - \text{укупна концентрација } \text{H}_2\text{S} \text{ (0,1M)}$$

$$C = [\text{S}^{2-}] + \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{S}^{2-}]}{K_{k2}} + \frac{[\text{H}_3\text{O}^+]^2[\text{S}^{2-}]}{K_{k1} \cdot K_{k2}}$$

Утицај рН, Таложење сулфида

Образовање талоба

$Q = [\text{Ba}^{2+}][\text{SO}_4^{2-}]$ – јонски производ, пре успостављања равнотеже

Ако је $Q > K_{\text{sp}}$ долази до издвајања талоба.

Ако је $Q = K_{\text{sp}}$, равнотежно стање.

Ако је $Q < K_{\text{sp}}$, долази до растварања талоба.

Растварање талоба

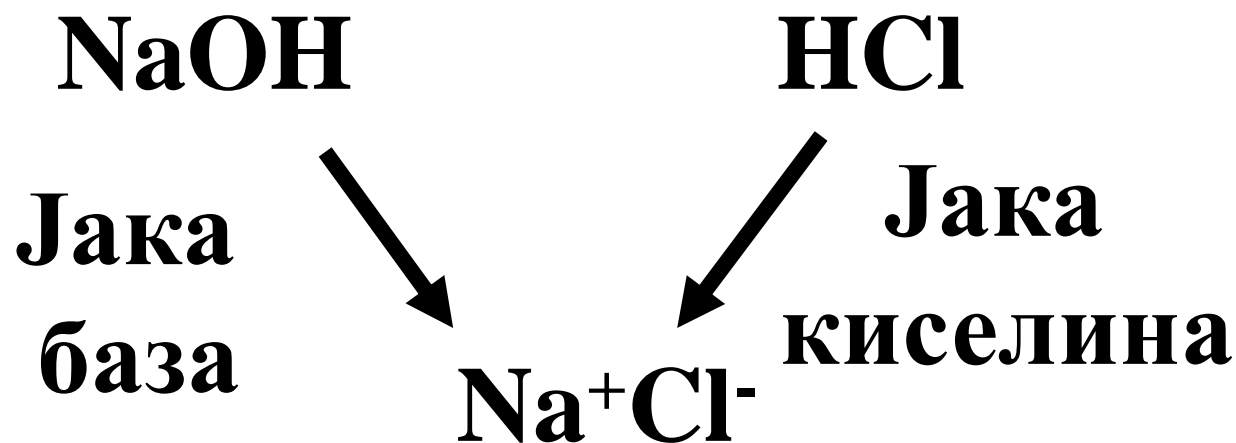
- Преводјење јона у слаб електролит
- Преводјење јона у другу честицу редокс реакцијом
- Преводјење јона у комплекс

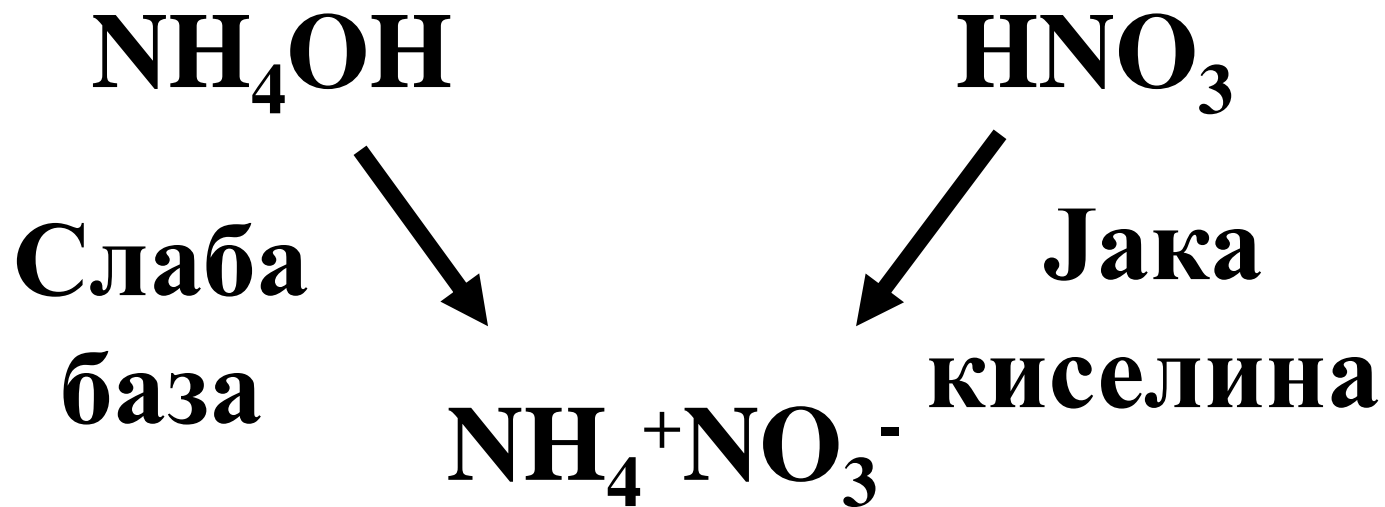
ХИДРОЛИЗА

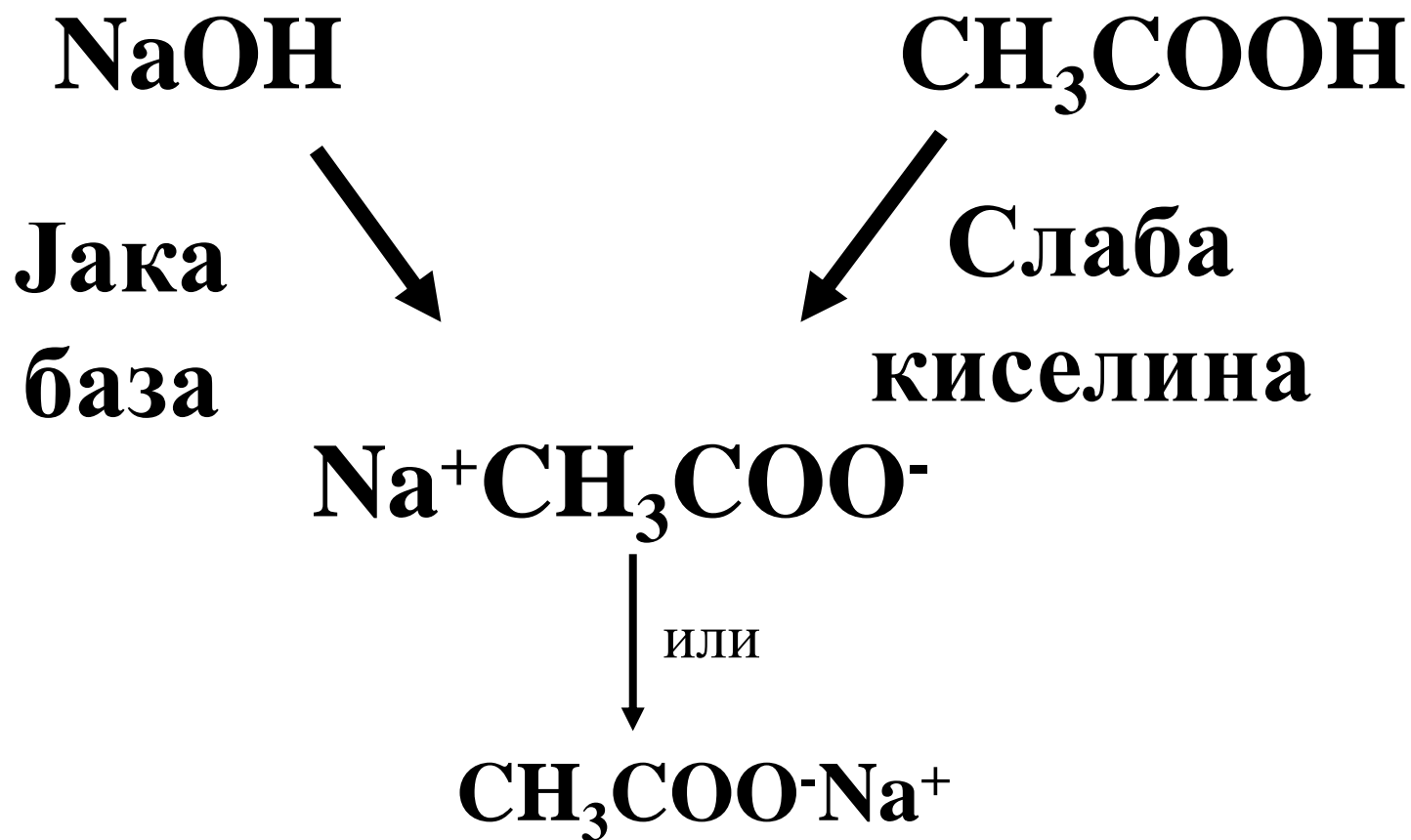
Кисело-базне особине раствора соли

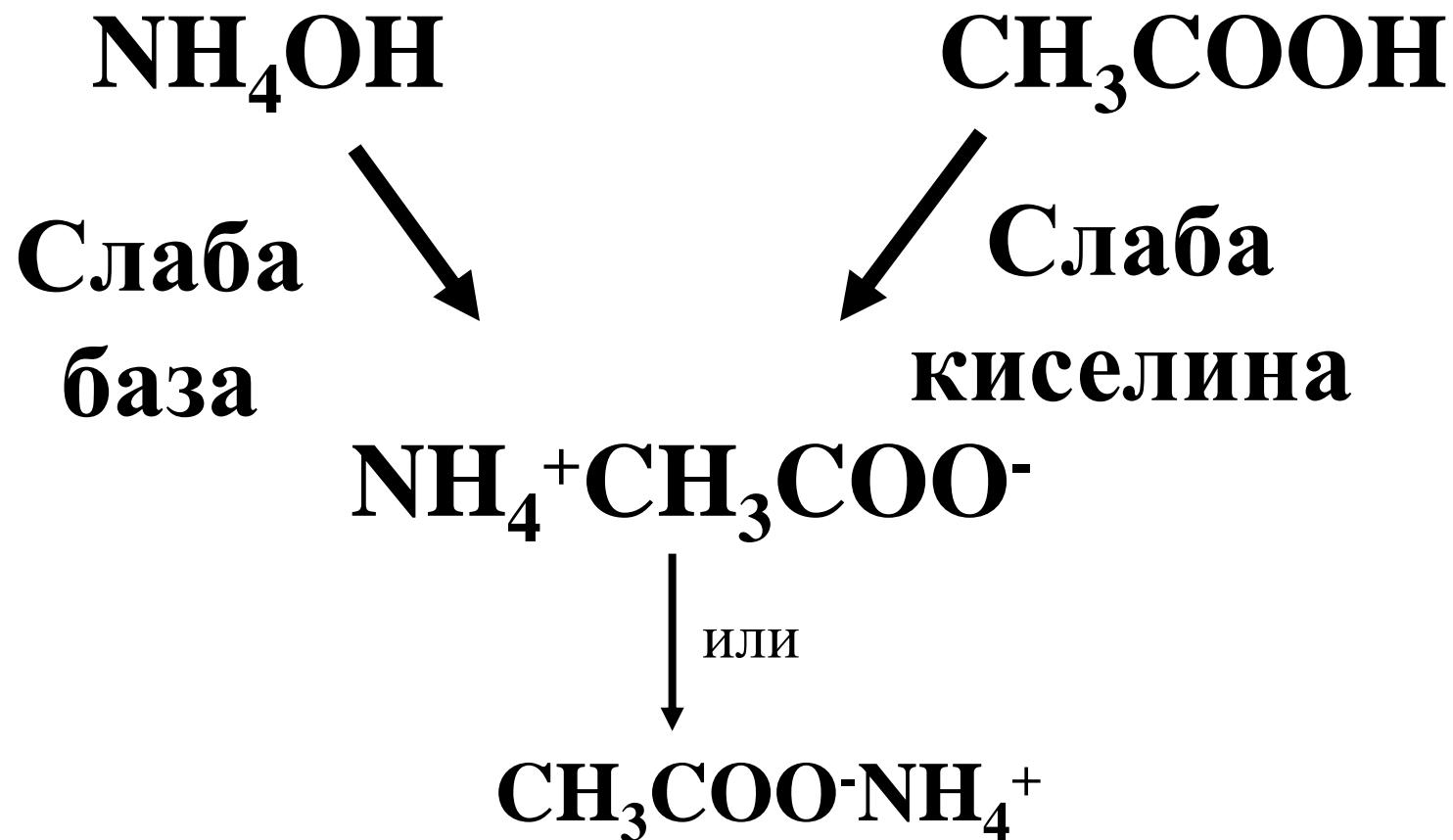
- Раствори соли су јаки електролити
- Кисело-базне особине раствора соли су резултат дејства анјона и катјона који се формирају

Со - је јонско једињење које се формира у реакцији киселине и базе.

Хидролиза

Многи јони реагују са водом и дају H^+ или OH^- - јоне

Ова реакција се назива хидролиза.

Анјони слабих киселина реагују са водом и дају OH^- .

Коњугована база је јака.

Анјон јаке киселине (NO_3^-) је слаба коњугована база.

Нема реакције са водом и нема ефекта на рН раствора.

Анјони киселих соли (HPO_4^{2-}) су амфолити.

Реакција са водом ће зависити од вредности константи K_a и K_b .

Познавајући јачину киселина и база из којих су састављене соли може се донети следећи закључак:

1. Ако су соли производ јаке киселине и јаке базе.

- ✓ **NaCl и NaNO₃**
- ✓ **Ниједан катјон и анјон не хидролизују.**
- ✓ **Нема промене pH (pH=7)**

2. Соли јаких база и слабих киселина.

- ✓ NaClO и $\text{Ba}(\text{CH}_3\text{COO})_2$
- ✓ Анјон хидролизује/ катјон не
- ✓ Базна средина (pH више од 7)

3. Соли слабих база и јаких киселина.

- ✓ NH_4Cl и $\text{Al}(\text{NO}_3)_3$
- ✓ Катјон хидролизује/анјон не.
- ✓ Кисела средина (pH испод 7)

4. Соли слабих киселина и слабих база

- ✓ $\text{NH}_4\text{CH}_3\text{COO}$ и FeCO_3
- ✓ Катјон и анјон хидролизую.
- ✓ рН зависи од величине сваке хидролизе.
- ✓ Величине K_a и K_b јона.

Соли формиране од слабе
киселине + слабе базе могу бити
киселе ИЛИ базне

$$K_b < K_a$$

киселе

$$K_b > K_a$$

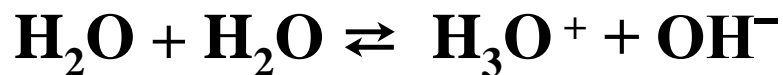
базне

$$K_b \cong K_a$$

Скоро неутралне

Равнотеже у воденим растворима соли

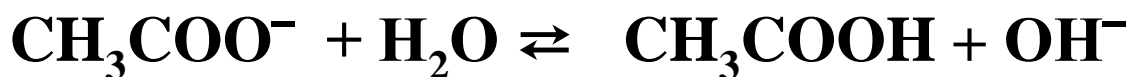
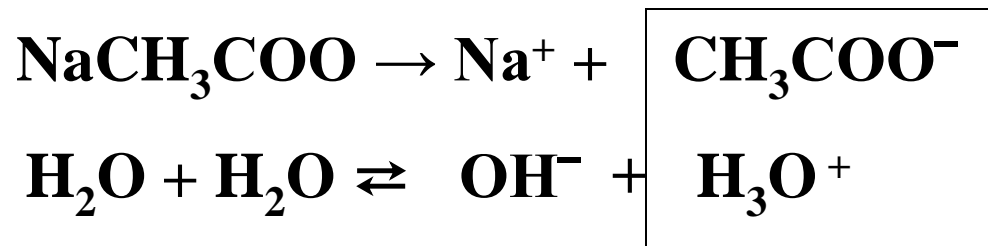
а) соли јаких киселина и јаких база, $\text{pH} = 7$

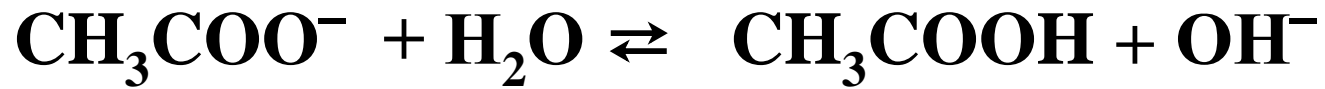
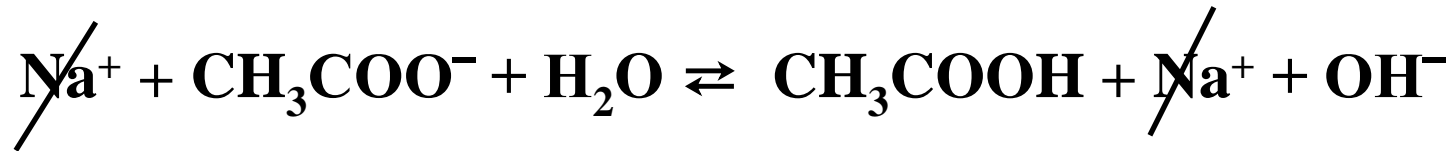

а) соли јаких база и слабих киселина, $\text{pH} > 7$

“хидролиза анјона”

K_b (K_h)

$$K_{b(\text{CH}_3\text{COO}^-)} = \frac{[\text{CH}_3\text{COOH}][\text{OH}^-]}{[\text{CH}_3\text{COO}^-]} = K_h \quad (\text{T})$$

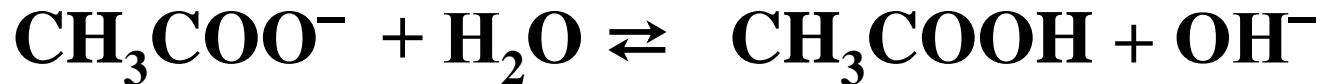
$$K_b = \frac{[\text{CH}_3\text{COOH}][\text{OH}^-]}{[\text{CH}_3\text{COO}^-]} \times \frac{[\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{H}_3\text{O}^+]}$$

$$K_b = \frac{[CH_3COOH]}{[CH_3COO^-][H_3O^+]} \times \frac{[H_3O^+][OH^-]}{1}$$

$$K_{b(CH_3COO^-)} = \frac{K_w}{K_{a(CH_3COOH)}}$$

$$K_w = K_{a(CH_3COOH)} \times K_{b(CH_3COO^-)}$$

$$K_w = K_a \times K_b$$

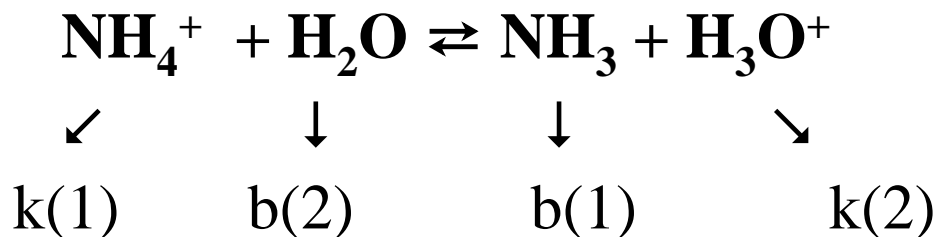
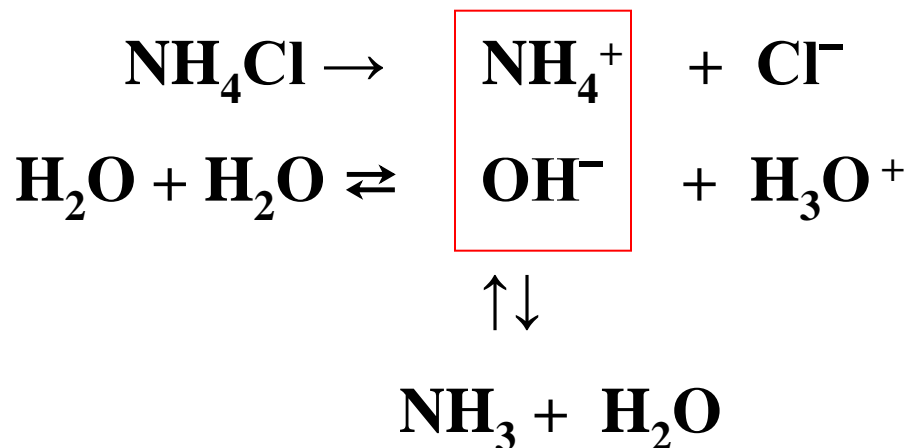

$$K_b = \frac{K_w}{K_{a(\text{CH}_3\text{COOH})}} = \frac{[\text{CH}_3\text{COOH}][\text{OH}^-]}{[\text{CH}_3\text{COO}^-]}$$

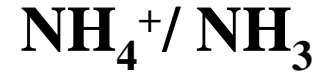
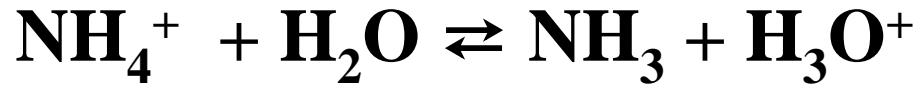
$$[\text{OH}^-] = [\text{CH}_3\text{COOH}] \quad \frac{K_w}{K_{a(\text{CH}_3\text{COOH})}} = \frac{[\text{OH}^-]^2}{[\text{CH}_3\text{COO}^-]}$$

$$[\text{OH}^-] = \sqrt{\frac{K_w}{K_{a(\text{CH}_3\text{COOH})}} \cdot [\text{CH}_3\text{COO}^-]}$$

b) соли слабих база и јаких киселина , $\text{pH} < 7$

“хидролиза катјона”

$$K_{a(\text{NH}_4^+)} = \frac{[\text{NH}_3][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{NH}_4^+]} = \frac{K_w}{K_{b(\text{NH}_3)}} = K_h$$

$$[\text{NH}_3] = [\text{H}_3\text{O}^+]$$

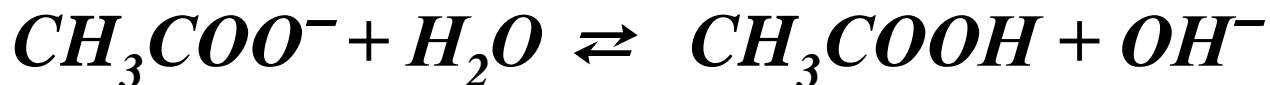
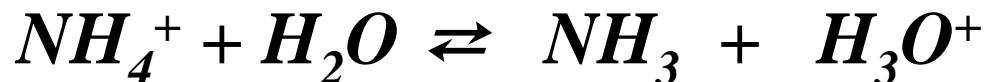
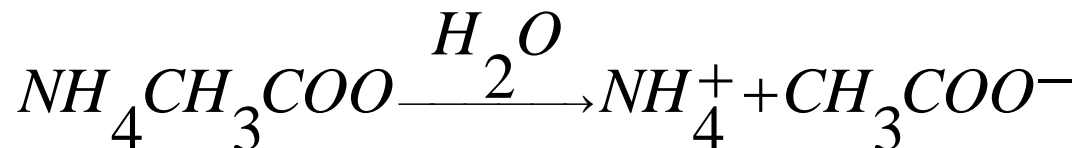
$$\frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{NH}_4^+]} = \frac{K_w}{K_{b(\text{NH}_3)}}$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = \sqrt{\frac{K_w}{K_{b(\text{NH}_3)}} \cdot [\text{NH}_4^+]}$$

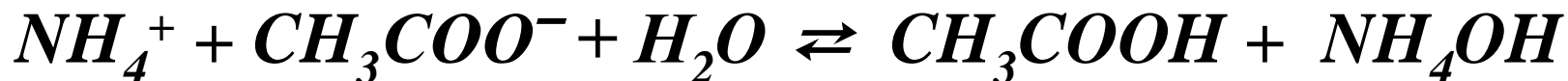
с) соли слабих база и слабих киселина

“хидролиза катјона и анјона”

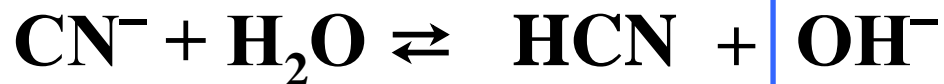
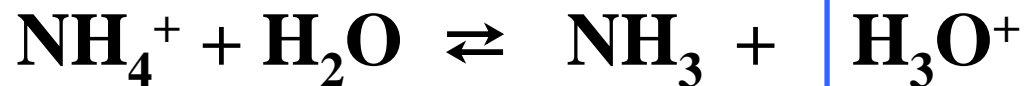
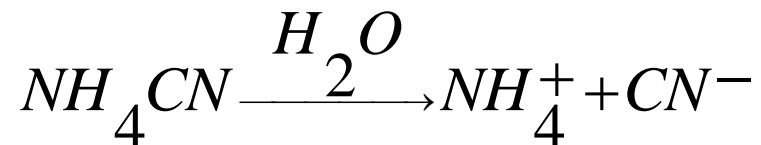
1. $\text{pH} = 7; \quad K_a = K_b$

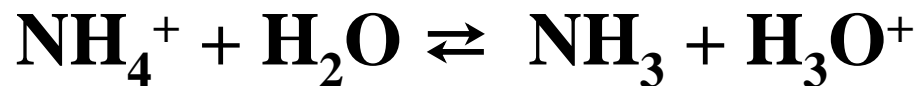

2. $K_b > K_a$; $\text{pH} > 7$

$$K_b(\text{NH}_3) = 1,8 \times 10^{-5}$$

$$K_{a(\text{NH}_4^+)} = \frac{10^{-14}}{K_{b(\text{NH}_3)}} = 5,6 \times 10^{-10}$$

$$K_a(\text{HCN}) = 4 \times 10^{-10}$$

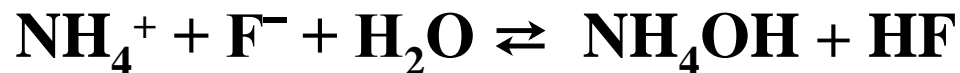
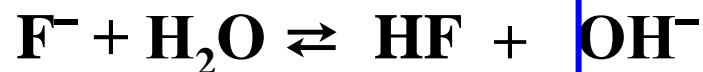
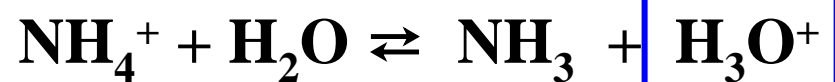
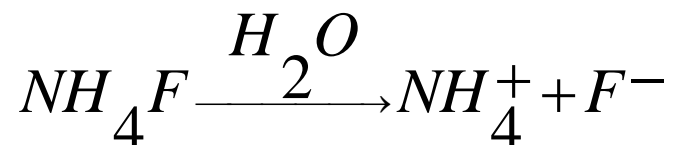
$$K_{b(\text{CN}^-)} = \frac{10^{-14}}{K_{a(\text{HCN})}} = 2,5 \times 10^{-5}$$

$$K_b(\text{NH}_3) > K_a(\text{HCN})$$

$$K_h(\text{NH}_4^+) < K_h(\text{CN}^-)$$

3. $K_a > K_b$; $\text{pH} < 7$

$$K_a(\text{HF}) > K_b(\text{NH}_3)$$

$$K_b(\text{F}^-) < K_a(\text{NH}_4^+)$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = \sqrt{\frac{K_w \cdot K_a}{K_b}}$$

$$\text{pH} = \frac{1}{2} \text{p}K_w + \frac{1}{2} \text{p}K_a - \frac{1}{2} \text{p}K_b$$

$$\left[H_3O^+ \right] = \sqrt{\frac{K_w \cdot K_a}{K_b}}$$

$$pH = \frac{1}{2} pK_w + \frac{1}{2} pK_a - \frac{1}{2} pK_b$$